

Eztabaida

Lehenengo parte-hartzailea Javier Iriarte da, 1000 biztanle baino gutxiago dituen herri batetik dator, bertan 52 hilketak gertatu zirela. 24/2003 Legeak ikur frankistak urte baten epean kentzera behartzen zuen, bete ez den zerbait, pertsona honek Nafarroa osoan oraindik ere 365 ikur daudela adierazten baitu. Azaltzen du Iberoko elizan erorien aldeko oroitarri bat dagoela, eliza horretan bertan “Iberoko hobikoak” bezala ezagutzen diren gizon asko aitortu direlarik. Aditzera ematen du azken garaiotan memoria historikoaren arloan diharduten elkarte garrantzitsuenetan “historikotzat” jotzen diren pertsona askok beraien karguak utzi dituztela. Neurri handi batean politikaren erruagatik dela uste du. Bere ustez plakak eta monolitoak jartzea ez du ezer kostatzen, horretarako ez da inolako legerik behar eta “besterik gabe” jartzen dira. Nabarmentzen Gobernuak ez duela monolito bakar bat ere sustatu, eta uste du hori “oso gogorra dela”. Gainera arazo politikoengatik ez dira beharrezko zaintze-lanik egiten eta batzuk denbora asko daramate hondatuta. Ulertzen du norbaitek zerbait egin beharko lukeela.

Teileriako Ahaztuak elkarteak azaltzen du Elon erasota izan zen monolito bat dagoela, eta auzia 14 hilabete geldituta daramala berarekin zer egiten den erabakitzeko inolako auzibiderik ireki ez delako. Prozedurak azkartzeko eskatzen du.

Berako Udaletxetik adierazten da lege proiektua egunkariengatik ezagutu zutela eta harrিতuta gelditu zirela memoria historikoko tokiak bezala leku zehatzak aipatzen zirela ikustean. Beran ere leku enblematikoak ere badaudela azaltzen dute, hala nola, Harrobia eta esklaboak eraikitako 130 bunkerrak. Udaletxeko web orria aurkezten dute, bertan memoria historikoari buruzko atal bat ireki dela nabarmenduz. Planteatzen dute Berako Udaletxea ere memoria historikoko tokien alde lan egiteko prest dagoela, baina laguntza beharrezkoa dela. Nafarroako iparraldea baztertua ez izateko eskatzen du.

Tuterako Udaletxea sinbologia frankista kentzen ari da Osoko bilkuraren akordioarengatik, eta adierazten du ez dakiela zer egingo zuen legea aplikatu izan behar bazen. Bestalde, Hiri Antolamendurako Plan Orokorra burutzen ari da eta 12 milioi eskatu dira eraikin bat berritzeko eta Kultur Etxea bihurtzeko. Eraikin hori kartzela eta torturarako egoitza izan zen. Bere buruari galdetzen dio Udaletxetik zer egin beharko lukeen, memoria historikoko tokia bezala katalogatzea komenigarria ote den, proiektua abiatu eta gero ez luketelako gelditu nahi.

Cristina Zoco Zabalaren ustez dauden lekuak objektibatu behar dira eta memoria historikoko tokiak deklaratu. Lege bat edukitzeak esan nahi du ekintzak burutu ahal direla eta betebeharrak daudela, Gobernuan nor dagoen gorabehera. Legea hezteko eta informatzeko tresna da.

Bideko Mitxingorria elkarteko Carlos Otxoa Barricarteren aburuz arazo bat daukagu: ez gara errealitatera ondo moldatzen. Uste du kritika momentu orotan egin behar dela, Gobernuan nor dagoen gorabehera. Onartzen du egungo Gobernuaren borondatea garrantzitsua dela legea bultzatzeko. Adierazten du Administrazioaren urratsak kritikatzeko direla motelegiak direlako, baina bera txarrena saihestearen aldekoa da, nahiz eta hoberena ez lortu. Legearekin toki hauen babesak ziurtatzen da. Monolitoen aurkako azken erasoak eta plaken desagertzearen ondoren batzuek uste izan dute ez duela merezi gertaera hauek salatzea, baina bere ustez hori akats bat da. Uste du kasu gehiago daudela baina ez direla ezagutzen salatzen ez direlako. Horrek justiziarikiko mesfidantza sortzen du. Bere aburuz, eraso hauek beste motako monumentuen aurka izango balira beste era batez konponduko lirateke. Erakundeak monumentuak fisikoki konpontzeaz gain, gertaera horiek epaitegietan salatzea ere joan daitezela proposatzen du.

Cristina Zoco Zabalak erantzuten dio horrelakorik egiteko bideak badaudela dagoeneko. Azaltzen du arazoa dela gertaera horiek frogatzeko frogak aurkitzea. Ez du uste beharrezkoa denik aukera hori legean sartzea, jada posiblea baita horrelakorik egitea.

Tafallako Alkateak adierazten du salatu ahal dela nor izan den ez jakin arren, ikerketa bat hasteko eta Gobernuak ofizioski jardun dezan.

Jordi Guixé Corominesek adierazten du tokien sozializazioa oso garrantzitsua dela eta anekdota bat kontatzen du: gatazkatsutat jotzen den Kataluniako leku batean aire-erasoentzako babesleku bat memoria historikoko tokia deklaratu zuten. Planteatu zen lehenengo gauza bandalismoaren arriskua zen. Babeslekuaren arduraduna ijitoen buruzagiekin bildu zen eta lekuaren historia kontatu zien. Bisitaren bukaeran haiek esan zioten: "Ez kezkatu, hau ez du inork ukituko". Horretatik ateratzen duen ondorioa gauzak azaltzea oso garrantzitsua dela da.

Proposatzen da Polizia eta Guardia Zibilarekin memoria historikoko tokietara bisitak egitea, hauek sentikor bihurtzeko, eta ziurtatzen da Alemanian jada derrigorrezkoa dela.

Txinpartatik adierazten da Nafarroan gehien eraso duten monolitoa Ezkabako gotorlekurako igotzeran dagoena dela. Kontatzen dute zer gertatu zen eraso horietako bat Guardia Zibilaren aurrean salatzean; bide batez, azken honek ereduak ikerketa bat egin zuela adierazten dute. Iruñeko Epaitegian salaketa bat jarri zuten, baina honek inhibititu egin zen. Auzia Auzitegi Nazionalera pasatu zen eta han garrantzi gutxikotzat jo zuten. Gero Justizia-azitegi Nagusiak auzia terrorismo kasu bat bezala epaitzera behartu zuen Auzitegi Nazionala. Bertan Grande Marlaska epaileak garrantzitsua ez

zela ebatzi zuen eta zigor baxuenak ezarri zizkien egileei. “Tentu handiz tratatzen dituzte.” Erasoa burutu zuen taldea kontrolatuta dauka Guardia zibilak, baina ez dira inolako neurririk hartzen. Ondoren Iruñean gertatzen dena kontatzen dute. Kartzela zaharra errekorrezko denboran bota izanaren adibidea jartzen dute. Gero Salestarren eskolari buruz mintzatzen dira, Falangearen kuartela izan zena, eta baita ere Eskolapioen eskolari buruz, Karlisten kuartel nagusia izan baitzen eta han atxilotuak fusilatzen eramaten zituztelako. Ezkabako gotorlekuaren jabea armada da eta beraiei iritziz ez zaie ezertarako balio. Gotorlekua Nafarroako Gobernuaren jabetza izatera pasatu behar dela eta Botilen hilerrria lehenbailehen seinaleztatzeko berreskuratu behar dela planteatzen dute.

Javier Giráldez Díazek eleberri baten esaldi batekin hasten da (HHhH, <<Himmlers Him heißt Heydrich>>; alemanez “Himmlerren burmuinak Heydrich dauka izena”, Laurent Bineten eleberri bat): “Ohoratzen dituenentzat memoriak ez du ezertarako balio, baina berataz baliatzen direnentzat balio handikoa da. Berarekin eraikitzen naiz eta kontsolatzen naiz.” Memoria historikoko tokiek asko sinbolizatzen dutela uste du. Bere aburuz autokritika gutxi egiten da batzuetan, eta memoria historikoaren aldeko ekimenak ekimen alderdikoiak bihurtzen dira. Borroka alderdikoiak baztertearen alde agertzen da, memoriatik gelditzen dena egia izan dadin. Ez du Nafarroako Gobernuak kritikatu nahi, gaiari heltzen dioen erkidego bakarretako bat delako, badago borondatea. Memoria gunea bezala zer jasotzen den zehazteko ahalegin bat egin behar dela gehitzen du. Kontsentsu sozialerako guneak izan behar direla uste du, demokraten topagune bat.

Mugarik gabeko psikologiaren Félix Esparza Fernándezek dio Kataluniara joan zela memoriaren errealitatea ezagutzera eta proiektuaren garrantziarekin harrituta gelditu zela. Uste du gauza gehiago egin behar direla. Bere iritziz Memoria Historikoa berezia da Espainian, gerra lagunen eta familien artean izan zelako, hori dela eta haustura soziala oso sakona da, eta horregatik hain zuzen ere, Jordik azaldutako proiektuarekin guztiz harrituta geratu da. Uste du Gobernuak gaiari ematen dion bultzada baliatu behar dela, baina uste du egun batean bultzada hori bukatzen bada, elkarrekin berreskuratuko dutela, orain arte egin duten bezala. Gaurko gizartean frankismoaren apologiaren aurka aritzea asko kostatzen duela adierazten du, presaka ibili gaitezke, baina Administrazioak bere erritmuak dauzka.

Jordi Guixé Corominesek kontatzen du Katalunian ikerketa bat egin nahi dutela duela urte batzuk abian jarri zen proiektu handitik zer mantentzen den ikusteko.

Javier Giráldez Díazek azaltzen du leku baten edo bestearen biztanleen artean ezberdintasun handi bat dagoela errepresioaren eta Gerra zibilaren biktimei ematen zaien tratamenduari dagokionez. Erkidego Autonomo askotan biktimek ez dute inolako babesik.

Salatzea edo ez salatzearen zalantza agertzen da. Nafarroako monolitoen aurkako erasoak burutu duen taldeari buruz hitz egiten da, eta ziurtatzen da pertsona horiek militarren igerilekuetan egon zirela, eta bilera hartan taldeari armak emateari buruz hitz egin zela. Hori guztia egunkarietan atera dela ziurtatzen da. Iritzi horren arabera ez dago ez justiziarik, ez egiarik ezta ordainik ere.

NUPeko Dokumentazio Fondoko Fernando Mendiolak azaltzen du memoria guneen sustapenerako gakoetako bat seinaleak jartzearen aukera dela, eta horien erabilera egitea, are turistikoa ere, baina ez etekinak ateratzeko helburuarekin. Galdera bat egiten die mahaikoei Europako esperientziei buruz, legearen planteamenduan ze marra gorriak dauden ikusteko.

Jordi Guixé Corominesek bat-bateko turismoari buruz hitz egiten du, irailaren 11ra oso lotua dagoen turismoa, uste du memoria prozesuen eboluzioa oso konplexua dela. Bere aburuz, Lasterketa bati "Ihesaldia" deitzea, norberaren memoria historikoki begirunea galtzea da. Adiskidetzea eta kontsentsua ez dira beharrezkoak kontzientzia demokratikoa baldin badago. Legean memoriaren hutsaltze sartu behar ote den galdetzen dio bere buruari. Bere ustez hori profesionalak egin beharko lukete. Uste du memoria historikoarekin zerikusirik dauzkaten funtzionarioak eta lantaldeak profesionalizatu behar direla, memoria guneen sorrera hobetzeko eta hutsalkerietan ez aritzeko.

Bere Kataluniazko esperientziari dagokionez, seinaleen %60a hondatuta daude, ez da aurreikusitako zentroen bat ere bukatu, jada eraikita zeudenak bertan geratu dira eta Bartzelonako memorial demokratikoaren legetako gunea ez du ere existitzen, alokatutako gune bat daukate. Ez dago legeak promulgatzen duena egiteko benetako memoria gune erreal eta enblematiko bat bilatzeko borondaterik. Kataluniar legeak memoriari buruzko politika publikoak garatzeko tresna sortzen zuen, tresna hau gune enblematiko bat zen, memorial bat, adibidez.

Proposamenak

- Borroka alderdikoia baztertzea proposatzen da, memoriatik gelditzen dena egia izan dadin.
- Ahalegin bat egin behar da memoria gunea bezala zer jasotzen den zehazteko.
- Gune hauek kontsentsu sozialerako gunek izan behar dira, demokraten topaguneak.
- Monumentuak fisikoki erreparatzera behartuta egoteaz gain, Nafarroako gobernuak epaitegietara ere jo beharko luke erasoak salatzen, ofizioz jarduten.
- Memoria historikoko tokien erabilera turistikoa, informazioa zabaltzeko eta hezteko erabili, baina etekinik atera gabe.
- Memoriaren ikasketekin zerikusirik duten funtzionarioak et lan taldeak profesionalizatzea memoria guneen sorrera hobetzeko eta hutsalakerietan ez aritzeko.
- Memoria historikoko tokien zerrendak Nafarroan existitzen diren gunek guztiak jaso dezala eskatzen da.
- Ezkabako Gotorlekua Nafarroako Gobernuaren jabetza izatera pasatzea proposatzen da.
- Botilen hilerria berreskuratzea eta lehenbailehen seinaleztatzea proposatzen da.

